

Дејан Ацовић

ДВЕ ПРИЧЕ

ОДИСЕЈЕВ ХОРИЗОНТ

Мршав је улов имао стари Одисеј. Само нешто ситне рибе, неколико октопода и две-три песме сирена. Море је било као и обично ћутљиво, никако није одговарало на његове молбе и клетве. Није, додуше, ни на повремене изливе нежности. Вечита стихија била је увек ту – непроменљива у времену. Иста у древности, када су бродске кобилице од кипариса опрезно и нежно парале њену енигматичну површину, иста и сада, када по њој безобзирно роваре моћне машине од челика. Одисеј није знао колико је стара његова бродница, прелазила из руке у руку предака; замењено је свега неколико дрвених делова а једини одјек савремености долазио је од звука сипљивог спороходног *Њеркинса*, дизел-мотора британске производње; серијски број мотора на металној плочици, на којој се једино још могло разабрати име Бристол, одавно није читљив. Одисеј је имао и компас, ту лажљиву магнетну иглу, и пиштави радио-апарат, такође британске производње, купљен будућашто на војном отпаду након одласка савезничке армије, на чијим је фреквенцијама могао да говори и са живима и са мртвима. Најважније знање – граматику мора, његову морфологију и синтаксу, и науку о његовим гласовима – носио је у себи самоме, уткано у дамаре и мишиће, искушано безброј пута и исписано на сопственој сунцем опаљеној кожи.

Са својим мршавим уловом, након што је обишао све затоне у које је по старој навици залазио, Одисеј се полако враћа у луку. Већ се толико приближио да може чути жамор касних туриста-купача, потмулу буку старог рибарског села које је у неколиким деценијама преображено у туристичко насеље. Неки од туриста машу рукама; он им резигнирано одмахује. Галебови врше инспекцију његове штиве; нису задовољни и бучно се удаљавају. На молу, поред препланулог мршаваог дечака који чека да прихвати вез брода, налазе се два стара пријатеља: крупни пеликан – нека врста локалне атракције која се до сада безброј пута појавила на фотографијама залудних туриста – и меланхолична жута мачка, неодредиве старости, може бити у своме седмом-осмом животу.

Није се патио Одисеј као његови преци. Свега је било у изобиљу и владао је мир. Сваки његов излазак на море – када је било расположено – био је одазивање на древни позив. Као старац волео је да слуша песму сирена, од које је зазирао и које се клонио док је био млађи. Провео је такође неку деценију на трајекту који се лењо вукао по мору повезујући острва затурена на пучини. Није минуо никада покрај Хераклових стубова; није одговорио на такав позив. Пријатељи његови, који су служили на непојмљиво великим пловилима, говорили су му о шареном свету изван Хераклових стубова, и он их је слушао, уз чашицу прозирног и јаког алкохолног пића, и жмиркао на лево око; баш су умели да измишљају.

Његов син, Телемах, није имао ни времена ни воље да слуша песму сирена. Водио је, успешно, мали породични хотел кроз који су, у три летња месеца, тутњали

туристи из шареног света, споразумевајући се, заглушујуће, својим варварским напевима. По цео дан јахао је свој мали дречави мопед, бавећи се месом, кромпирима, јајима, рибом, њиме управљајући само њему познатом вештином, пошто су му руке увек биле заузете мобилним телефоном, пластичном чашом са пенушавим слатким фрапеом и другим дрангулијама. У наочитог младића, хитра ума и језика, загледала се кћер старог Нестора, и то на онај посебан начин, са стотину наговештаја. Кад на то помисли, Одисеј би се само благо насмешио, наздрављајући, „Ајде по још једну и одох”, власнику таверне „Кирка” у коју је редовно одлазио.

Пред малом белом кућом, која покрај Телемаховог хотела изгледа као неостварена замисао куће, стоји његова Пенелопа, претећег држања са подразумеваним и неизговореним: „Где си до сада?” Одисеј са собом доноси слани мирис морског поветарца, Пенелопа га дочекује с мирисом рузмарина. Деле свој скромни оброк ћутке; жута мачка, дошавши за њим из луке, добија свој уобичајени део; пеликан је остао у луци да се прави важан и да позира туристима. Са храпавих зидова у полусенци посматрају их потамнела и доброћудна лица на урамљеним фотографијама, док стари часовник неумољиво одбраја своје.

Кроз поподневни дремеж Одисејев промичу сенке. Лица предела и људи ређају се једна за другима, као на филмској траци. Давно запретана сећања искрсавају и јављају се тешко читљивим симболима. Нека лица би да га љубе, друга му прете стиснутом песницом; види на трен себе као младића међу бутинама младе девојке; обузима га топла и лепљива страст; сада га везују за јарбол обесни морнари и шегаче се с њим, док однекуд допире песма од које се мути у глави; старица нешто вари у тешком бронзаном лонцу, потом замаче свој кажипрст и каже му: „На, пробај”; допире однекуд тежак и замаман мирис биљака какав се на овом свету не може осетити; његова Пенелопа, млада као пупољак, косе црне као поноћ у хаду, полако свлачи своју кожу и предаје му се, палацајући језиком; спарују се на огромном лотосовом листу док она потмуло завија и казује неразумљиве басме; хитри пастув трчи каменом пољаном; Одисеас у сну може да осети оштар и прек мирис његовог зноја; пастув га одједном прогута и он из све снаге удара по дрвеним зидовима његове утробе; чаробнице, младе девојке, старице, витлају око њега јашући црвене мопеде који чине неподношљиву буку; стају пред њега они, говорећи му име и датум рођења, које је вољно и невољно послао на праг Хадов; његов Телемах, и још један момак, за кога у сну зна да је такође његов син, стоје, погледа упртих у пучину, зову га по имену и питају га где је; он се не одазива, сакрива се, тихо говори: „Ја сам Нико.”

Било му је потребно неколико тренутака након буђења да све распореди и постави на своје место. Ово је прозор, таваница, кревет, фотографија брачног пара на зиду, ово је Пенелопа, која спокојно хрче и мирише на рузмарин. Ово је под, ово су моје ноге, ово сам ја. Полако је устао, попио чашу воде и отишао да пристави кафу. Споља су допирали раздрагани гласови варварске дечице која хитају на плажу и шуштање неумољивих сунчевих зрака.

Још један одлазак на море. Барка се спокојно њихала, мотор сипљиво бректао; оштар мирис дизел-горива утапао се у морску измаглицу и мирис боровине који је ветар доносио с још увек блиског копна. Море је данас одбило да преда у његове руке своје подстанаре. И сирене су узеле слободан дан.

Привезавши барку уз камени мол, слегнувши раменима и подигавши руке, оправдавајући се жутој мачки и пеликану, упутио се код „Кирке”. Седео је неко време лагано отпијајући прозирно и јако пиће, пушећи свој омиљени папастратос.

Чуо је како неко привлачи столицу за његов сто. Окренувши се да види ко је тај дрзник, угледао је старца седе косе и браде; лице му је било глатко и као од мермера; око њега ширио се мирис соли, подморја, морске траве и шкољки; његовим тамноплавим очима није се могла измерити дубина.

„Убио си ми сина, Одисеју.”

„Може бити, било је тешких околности. Било је оних које сам послао Хаду. Он је незајажљив.”

„Да ли ти уопште знаш о коме говорим, Одисеју?”

„Па, не знам; подсети ме.”

„Звали су га Киклоп.”

„А, тај; моје право име није дознао. Од свег жандарског ђубрета на оном острву где смо били заточени, он је био највеће.”

„Син је син, Одисеју.”

„Зашто си чекао толико дуго, Посејдоне?”

„Знаш и сам да то *гуіо* не значи ништа. Пођимо.”

Устају. Одисеј оставља ситан новац на столу. За Харона. Његов поглед, у коме се огледа плаветнило мора, испуњен је ведром резигнацијом и мирењем. Судбина је сваког Одисеја да убије Киклопа и да се, једног обичног дана, са Посејдоном упути према хоризонту. Тамо ће њих двојица изравнати рачуне.

НА КРАЈУ ОДИСЕЈЕ

Добри стари Хомер. Чудно је то како његов хроми и несигурни ход доноси неку врсту спокоја. Спадао је у андроиде најстаријег типа, све је теже било надоместити делове који су отказивали током дугог времена. Његови сензори за вид већ су одавно ван функције, осећај за простор одржавао је посредством других сензора и оним што је, како себи предочавам, развио у друштву са нама.

Да ли имам разлога да мислим да смо нешто бољи од њега? Док ме полако уводи у одају за хибернацију, коју од милоште називамо дворана снова, док свлачим са себе тешко космичко одело, и одлазим у бокс за дезинфекцију, размишљам о нама, људима, или још увек људима, који смо превалили огромне раздаљине да бисмо ратовали. И то због чега? Кога? Због једне жене – за коју сам неко време подозревао да је андроид, није могуће да људско биће буде толико лепо и привлачно, савршено – покренута је огромна флота од хиљаду бродова под заповедништвом Генерала Галактичке Конфедерације, Агамемнона. Набусит и прек човек, одан претераним задовољствима, био је на челу принудне заједнице која је обухватала неколико звезданих система. Брачне проблеме свога надобудног брата Менелаја искористио је, рачунајући на нашу лојалност и глупост, за још један круг освајања, разарања и отимачине. За планету коју смо управо разорили својим фотонским топовима тешког калибра и претворили је у звездани прах, по имену Троја, нисам ни знао

да постоји док ми Хомер, извукавши податке из најдубљих слојева своје споре меморије, није објаснио где се налази и какве су јој одлике.

Храбри су били Тројанци. Нису се потуцали по свемиру, хладном и негостољубивом, него су чврсто стајали на својим кућним праговима, у свету који су саградиле по својој мери и жељама. У једном тренутку учинило се да ће наш подухват неславно завршити, да ће од хиљаду бродова остати само крхотине које ће бесциљно витлати по свемиру, и да ће глас о нашем неуспеху доспети и до најудаљенијих галаксија. Искрпљивали смо се у међусобицама, гложењима и свађама, све један охолији од другог, а нарочито са Ахилејем, квазиандроидом којем је у протеклим годинама замењен добар део тела. Његови бионички удови нису осећали бол, били су прецизна и неумољива машина за убијање. Оно што му је остало од памети, смештене у кацигу од племенитих метала, повремено би испољило понеки трачак људскости. И поред нашег моћног оружја, храброст и одлучност Тројанаца морале су се начети и сломити на другачији начин. Само гола сила није била довољна. Послужили смо се, послужио сам се, лукавством. Вешто изведена холограмска пројекција обманула их је, и то смо муњевито искористили. Обманула их је зато што су, ипак, били људскији од нас. Када смо продрли у њихов главни град, Троју VII А, за нама су остали само пустош, гомиле искиданих људских тела и уништених андроида; на наше теретне бродове зраком за телепренос потекла је река драгоцености. Злодело је извршено.

Моју малу планету, Итаку, тешко би било пронаћи у атласу галаксија. Још увек је чувала своју природност, могло се на њој дисати пуним плућима, окупати у прохладном и окрепљујућем мору. Шуме су биле пуне правих дивљих звери, нису биле холограми или зооморфни киборзи, у борби са једном од њих зарадио сам ожиљак који сам данима посматрао у неверици. Нисам га подвргао биоластици, оставио сам га као белег и успомену. Живот је био тих и миран, дани су пролазили у спокојној једноличности. Као владар, искористио сам право да се оженим људским бићем, женом по имену Пенелопа. Грађани нижег реда углавном су били у заједници са андроидима и женским сурогатима из других светова; ја сам их имао тек неколико, за основне потребе. Пенелопа ми је родила сина – било је важно одржати владарску лозу – по имену Телемах. Бистар и окретан дечак, хировит, благо надмен, оштрог погледа, прави владарски потомак.

Сваком спокоју суђено је да буде нарушен једног дана. Међузвездани информациони модул упловио је у кућу уз тихо зујање. У преносу који је емитовао холограм у облику великог Агамемнона саопштено ми је шта се од мене очекује те да се спремам за дуго путовање и ратни поход. Пенелопа је тихо заплакала, Телемах је радознало посматрао час мој израз лица час модул. И поред све довитљивости, неки би рекли склоности преварама и непослушности, морао сам да се покорим и да пођем. На транспортном броду – лепог имена са примесом неизвесности, *Носѿос*, „Повратак” – чекала ме је кабина за хибернацијски сан, за дуга међузвездана путовања; на њеним вратима, изнад прозора у облику трапеза, било је исписано: ОДИСЕЈ и некаква шифра.

Прљави посао обављен је. Поново се припремам за сан. Медицинске сонде, које Хомер покреће дрхтавим рукама али непогрешиво, убризгавају у мој крвоток

потребне реагенсе. Читава одаја зуји од апарата, благо и доносећи спокој. Капци су ми све тежи док се полако спуштам у лежај обасјан хладном плавичастом светлошћу. Током хибернацијског сна велики централни процесор, надзирући читав поступак својим крупним црвеним оком, искључује добар део свести. Оно што је преостало добри мој Хомер испуниће сноликим причама како би мозак остао у функцији. И поред тога што сам кроз читави поступак већ прошао, осећам благу напетост. Финална доза седатива делује неумољиво и ја осећам како се полако растајем од свог тела. „Спремио сам ти неколико лепих прича”, негде из даљине допирао је Хомеров глас, „мирно спавај.”

Тако сам, у овом доступном делићу свести, слушао приповест Хомерову о древном јунаку, невољном ратнику, кога је туђа воља натерала да напусти свој дом, да остави жену и сина, и да крочи ногом у пределе из маште. Након дуготрајног рата – у којем је показао све своје вредности, домишљат и спреман на све – било му је досуђено да тумара по бескрајном мору. Сусрео је многе људи и упознао им ћуд. Сусрео је бројне сподобе и чудовишта, неке и својом руком убио. Нисам био у стању да изговарам сва та имена, иако сам покушавао, у дубоком сну помичући усне. Кад повратим свест у потпуности, морам га замолити да ми све исприповеда испонова. Искусио је јунак овај и љубав и слепу мржњу. Коначно вративши се кући, по вољи вишњих бића, затиче дом свој у расулу. Пун странаца неразумних и обесних који му растачу имање. Онда он, и његов син... Медицински сензори детектовали су превелику мождану активност у хибернацији, обустављена ми је прича. Одједном је све сиво и зуји.

Зујање постаје све разговетније, али још нисам у стању да утврдим одакле допире. Плавичаста светлост чини да жмиркам, док полако отварам очи. Медицинске сонде полако напуштају моје тело и ослобађам се ремења које ме је чврсто држало за лежај. Отварају се врата и видим Хомерово лице, топло од благог осмеха. Веома полако придижем се и напуштам капсулу. Ноге благо подрхтавају, у глави је вртлог, не знам шта ћу с рукама. Постепено, траума јењава. Одлазим на освежавајуће туширање анјонском водом и потом се одевам у тамноплави комбинеzon. Поново рођен, вратио се из ништавила. Гладан сам као вук, мислим да се тако каже.

„*Носѿос* ће за педесет наноминута започети улазак у трајекторију за слетање”, саопштио је одсечно велики централни процесор. Моћни ретардери укључили су се како би успорили брод и довели га до брзине погодне за слетање. Сместили смо се у седишта, везали појасеве; брод се лагано нагнуо напред а потом је започело спуштање праћено потмулим тутњањем и звиждањем. У једном тренутку кроз округле бродске прозоре почело се назирати плаветнило: небо и море Итаке. *Носѿос* је оправдао своје име.

Гомила света тиска се на платформи космодрома. Напустивши брод, удахнуо сам пуним плућима; подигао сам поглед пут плаветног свода, да још једном осмотрим одакле сам приспео. Хомер ми је довео покретну платформу са мојим стварима; у посебном сивом металном ковчегу почивало је оружје. Опростили смо се, рука му је била хладна. Његови сензори вида били су уперени у мене али ме нису видели; постојао сам само у његовом унутрашњем виду.

Као да сам и ја одједном обневидео. Не препознајем лица људи; чудим се променама у њиховом изгледу и држању. И као да има више андроида него обично. Жељан кретања и ваздуха, и светлости наше сјајне благе Звезде, напустио сам платформу и упутио се пешице кући. Неки од људи ословили су ме по имену, чинили су благи наклон, опрезно и неодлучно ме додиривали. Понека суза видела се у њиховим старачким очима. Неки су ме радознано посматрали, они млађи, питајући се који сам и одакле сам дошао.

Кад сам се мало одмакао од људи, угледао сам обресе своје куће. На литици над морем, израсла од домаћег камена и дрвета, пуна светла и морског поветарца. Успорио сам корак вијугавом стазом, осећајући како срце почиње брже да куца. Прошавши кроз капију дочекао ме је зооморфни андроид, пас-чувар; његови скенери прегледали су моје лице а затим ми је та домаћа машина исказала добродошлицу. У дворишту, пуном растиња и пријатне хладовине, један средовечан човек, косе прошаране седим власима, пословао је око модула за пловидбу који је служио као рибарски чамац. Чело му је било наборано, кожа млохава и препланула од сунца. Једва приметно храмао је на једну ногу. Чувши моје кораке у тешким бродским чизмама и тихо зујање покретне платформе с пртљагом, одложио је свој алат, усправио се и упутио ми поглед пун изненађења и неверице. „Оче?!”, било је све што је успео да каже. „Сине мој, Телемаше..., како си, тако...” Узвик, а затим и јецај, натерали су ме да се окренем. Старица, седе распуштене косе, сва смежурана, погурена, један домаћи андроид придржавао ју је и надзирао њене споре, несигурне кораке. Само сам по дубоком и топлом погледу успео да у тој старици препознам своју Пенелопу. У исти мах потекле су нам неме сузе.

Тако смо стајали нас троје. Свако у своме времену. Ратник се никада своме дому не враћа на време.